

Prvi prijevod Vitezovićevih poslanica

Pavao Ritter Vitezović, Pjesničke poslanice (prepjevala Zrinka Blažević, odabrala i priredila Violeta Moretti), Zagreb: Disput, 2022, 227 str.

Senjanin Pavao Ritter Vitezović rođen je 7. siječnja 1652. godine u siromašnoj plemićkoj obitelji. Činjenica da je bio plemić bez bogatstva obilježit će njegov život – bio je to za njega izvor frustracija i mnogih budućih problema. Vitezović je bio tipičan ranonovovjekovni intelektualac – polihistor koji se bavio poviješću, geografijom, izradom bakroreza, astrologijom, književnošću i jezikoslovljem. Osim toga, tijekom života obnašao je i razne činovničke funkcije na području čitave Habsburške Monarhije poput agenta na Bečkome dvoru, savjetnika pri potpisivanju mirovnih sporazuma, predstavnika u saborima u Šopronu, Požunu i Beču, podžupana Like i Krbave, upravitelja zagrebačke tiskare, konjičkoga kaptana u vojsci Nikole Erdödyja i slično. To pokazuje da se nije bavio isključivo pisanjem jer je život od pisanja i tada bio vrlo težak i neizvjestan, a podrazumijevao je pokroviteljstvo visokopozicioniranih osoba.

Pjesničke poslanice vrijedan su dio ostavštine toga hrvatskoga polihistora i povjesničara, a predstavljaju svojevrsan autobiografski epistolarno-pjesnički dnevnik. Riječ je o tekstovima iz nekoliko rukopisnih zbirki koje posvjedočuju različita razdoblja Vitezovićeva života, počevši od 1676 – 1680 (?), preko godišta 1862 – 1684 i 1701 – 1703, pa do 1710 – 1712. Izdanje prepjeva Vitezovićevih latinskih *Pjesničkih poslanica* koje je priredila Violeta Moretti i prepjevala Zrinka Blažević, nastalo je na temelju kritičkoga izdanja pod naslovom *Pavao Ritter Vitezović: Epistolae metricae* (Split: Književni krug, 2019) koje su priredile Gorana Stepanić i Violeta Moretti. U njemu se, uz uvodnu studiju, nalaze Vitezovićeve poslanice na latinskom jeziku koje su autorice izabrale iz četiriju rukopisnih zbirki od sveukupno četrdeset i dvije poslanice čije se prve dvije zbirke nalaze u Arhivu HAZU, a druge dvije u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Iz toga korpusa ovom se zbirkom prijevoda izdvaja stotinjak tekstova koji snažno odražavaju Vitezovićeve životne odluke, stavove, preokupacije, brige oko traženja financija za historiografski i književni rad, ali i prijateljstva te književnu i knjižnu razmjenu u kojoj je Vitezović sudjelovao, kao i intelektualno i političko okruženje njegova vremena. Najranije epistole pisane su 1676, a posljednje su iz 1711. godine. U vrsnom prepjevu Zrinke Blažević, ova knjiga donosi prvi prijevod Vitezovićevih poslanica na hrvatski jezik, čime njegov epistolarni opus postaje dostupan široj javnosti.

Knjiga se sastoji od dvaju dijelova. Prvi je dio uvodna studija Violete Moretti koja poslanice smješta u povijesni i književni kontekst, čime olakšava recepciju poslanica koje se nalaze u drugome dijelu zbirke. Poslanice su podijeljene na deset tematskih cjelina („Prijelomni životni trenuci“, „Ženama i o ženama“, „Rodni Senj“, „Drugovanja“, „O knjizi i književnosti“, „Borba za preživljavanje“, „Slučaj Lika“, „Iz svakodnevice“, „O domovini“, „Epilog“). Originalni latinski elegijski distih transponiran je u hrvatski kvalitativni stih od šest, odnosno pet stopa, uz pomno pridržavanje pravila latinske metrike, ali i nastojanje da se u hrvatskom prijevodu očuvaju i što vjernije reproduciraju povijesna, poetička i estetska obilježja djela. Izdanje je popraćeno bilješkama s objašnjenjima imena, pojmova i povijesnih podataka te prevodilačkim napomenama.

Vitezovićeve su poslanice uglavnom bile upućene raznim visokopozicioniranim osobama – savjetnicima i registratorima kancelarija, tajnicima i predsjednicima Dvorskih komora ili biskupima s ciljem prenošenja pozdrava, slanja ili zahtijevanja spisa, horoskopa, kalendara, vina ili ribe, poticanja na daljnju korespondenciju, iskazivanja naklonosti, čestitanja rođendana, Božića ili Nove godine, traženja informacija, preporuka i, u konačnici, usluga. Poslanicama je Vitezović često nastojao zatražiti isplatu honorara ili samo podsjetiti na traženje nekog novooslobođenog mjesta na Dvoru ili u fisku. Slijedom toga, tematika je poslanica mjestimice vrlo repetitivna jer Vitezović o nekim događajima istovremeno piše nekolicini različitih osoba s ciljem da uslišaju njegove molbe.

Pjesničke poslanice omogućuju rekonstrukciju Vitezovićeve životnog puta te stoga ne začuđuje da su poslužile kao predložak Vjekoslavu Klaiću za sastavljanje njegove biografije (*Život i djela Pavla Rittera Vitezovića 1652-1713*, Zagreb, 1914). Međutim, valja naglasiti da se poslanice ne mogu čitati kao autorefleksivne ispovijesti i stoga ih ne bi trebalo smatrati stihovanim dnevnikom. Epistole su više nalik na poligon za vježbanje vještine pisanja latinskoga stiha o zadanoj temi nego na lirsku poeziju. Vitezovićev je stihovani izraz stilski i metrički uzoran čak i kada piše o banalnim temama i svakodnevnim poput iznosa troška (*Osamsto ja sam forinti s pravom primio da bih / tisuću četristo čak dao iz džepa ja svog*). Obraćajući se visoko pozicioniranim adresatima kao što su karlovački general Josip Herberstein, dvorski kancelar Julije Friedrich Buccellini ili car Leopold Habsburški, Vitezović u baroknoj maniri rabi visoko afektirane iskaze (npr. *budi Bozima drug, tvoj sam, voli me, tvoje ljubavi žar zar se ugasio?, car je Bog na zemlji kojemu se molim*). Koristeći se sofisticiranim elegijskim distihom za tematiziranje svakodnevnih sadržaja, Vitezović pokazuje elitizam i pripadnost visokome društvu. Stoga se može zaključiti da je svjesno odabrao žanr latinske epistole kako bi dokazao svoj spisateljski talent i izbrušenu stihotvornu vještinu s ciljem dobivanja angažmana u dvorskoj službi.

Ovo izdanje posjeduje znatnu povijesnu i povijesno-književnu vrijednost jer pomno poetički oblikovane Vitezovićeve poslanice imaju dokumentarnu podlogu. Osim toga, one pružaju uvid u strategije samopredstavljanja te ukazuju na važnost statusa i funkcije žanra epistole u komunikaciji intelektualnih elita kako u Hrvatskoj tako i u širem habsburškom kulturnom krugu na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće. Čitatelju će, pak, pružiti estetski užitek metričkim prijevodom bliskim latinskome izvorniku i približiti mu jednoga od najznačajnijih intelektualaca predmoderne hrvatske povijesti. Riječ je stoga o djelu od iznimne povijesne i kulturne važnosti.

Ivana Kalaica

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*